

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

*

בפס"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ויצא

ט"ו"ד כסלו

גליון י (תסט)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראי עוועניו • ברוקלין, ניו יארק
שנת העיבור, תהא שנת משיח טובה, שנת תשמט י"ד

מאתיים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק

שמונים ושש שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה עשי"ק פ' ויצא, ט'-לו"ד כסלו, שנת תשמט.

תוכן הענינים

שיחות

- ה ביאור על שאלת כ"ק אד"ש בשבת פ' תולדות.....
- ה ביאורים על שאלות כ"ק אד"ש בשבת פ' תולדות.....
- ו ביאור על שאלת כ"ק אד"ש בשבת פ' תולדות.....
- ח בענין התחדשות העולם בכל רגע.....

מאמרי כ"ק אדמו"ר שליט"א

- ט בענין הדרוש ושבתי בשלום אל בית אבי.....
- יב לע"ל המטה עצמו יזדכך.....

לקוטי שיחות

- יד השליעור זמני של היסח הדעת.....

אגרות קודש

- כ הערות בד"א במפתח אג"ק כ"ק אד"ש ח"ט.....
- כב ביאורים במפתח אג"ק כ"ק אד"ש.....

פשוטו של מקרא

בפרש"י עה"פ (וד"ה):

כח, י בד"ה ויצא יעקב..... כה

כח, י בד"ה ויצא (השני)..... כה

ביאור על רש"י ד"ה ויגדלן הנערים ויהי עשו (כה, כז). כז

שונות

בענין הכתבים של כ"ק אדמו"ר מהרש"ב מתל נכתבו..... כט

הערה בתו"א פ' תולדות (גליון)..... לב

מתל אומרים יהללו..... לג

היום יום

הערות ללוח היום יום..... לג

*****

מספר פאקסמיליא לשלוח הערות: 9289 - 439 (718)

ש ל ח ו ת

א. בש"פ תולדות שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א על מה שפירש"י בתחילת פרשת תולדות בד"ה ואלה תולדות יצחק: "יעקב ועשו האמורים בפרשה", שלמה **משנה** רש"י מהסדר האמור בפרשה", **שתחילה** נאמר עשו, **ואח"כ** יעקב.

ואולי הי' אפשר לתרץ שאלה זו בפירש"י, עם פירש"י אחר, שמתרץ שאלה **כעין** זה על הפסוק:

עלין בפירש"י בפרשת בראשית ד"ה את שם ואת חם ואת יפת (ו, לב): והלא יפת הגדול הוא אלא בתחלה אתה דורש את שהוא צדיק ונולד כשהוא מהול ושאברהם יצא ממנו, עכ"ל.

והנה גם כאן הי' קשה לרש"י למה מנה הכתוב שם קודם ליפת.

וע"ז מתרץ, שאעפ"י שמצד **סדר הדברים** ראוי למנות יפת קודם לשם, אבל **חשיבותו** של שם "גובר".

ואם כן, גם בנידון דידן ראוי אפשר לתרץ כן בפירש"י, שאעפ"י שמצד **סדר הדברים** ראוי למנות עשו קודם ליעקב אבל **חשיבותו** של יעקב גובר, ולכן הזכיר רש"י יעקב קודם לעשו. *

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

ב. בנוגע להשאלות ששאל כ"ק אדמו"ר שליט"א בש"פ תולדות: א) לכאורה צ"ל הסדר עשו ויעקב. ב) "צר קלסתר

---

* אבל ראה בלקו"ש ח"ה פ' תולדות א' שרצה לתרץ כן ומקשה ע"ז וראה שם התירוץ בארוכה.

המערכת

פניו של יצחק כו"מ מקומו בפשטות כשמסופר אודות לידת יצחק (כפי שבאמת במדרש רבה העניין מופיע שם), ולא זמן רב אח"כ.

בלקו"ש ח"ה ע' 358 ואילך כתב בזה"ל: (לאחר הבאת שאלה הב') "עפ"י פשוט בשעת מ'זעט אז תולדות יצחק איז עשו (כאטש רבקה איז געווען א צדקת). . דאמאלסט ערשט קומט תוקף טענת ליצני הדור - אז יצחק האט ניט קיין שייכות צו אברהם.

ועפ"י יתורץ וואס דערפאר איז די באווארעניש אנטקעגן טענת ליצני הדור זאגט תורה ביי דעם ענין פון "תולדות יצחק - יעקב ועשו". . ווייל תוקף הטענה פון ליצני הדור "מאבימלך נתעברה שרה" קומט מצד . . וואס תולדות יצחק עשו". עכ"ל בלקו"ש הנ"ל.

ואו"ל שזהו גם הת"י אודות שאלה הא' (שהוזכר בהתוועדות ששני הרש"י'ס הם בהמשך א') להדגיש את מעלת יצחק שהוא בן אברהם זה הבן הצדיק ולכן הקדים שמו. [להעיר שבסיום הפ' גם מוזכר "אם יעקב ועשו" בל' הפסוק.

הת' מרדכי ליפשיץ
- תות"ל 770 -

ג. בהתוועדות קודש דש"פ תולדות ש.ז. שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א על פירוש רש"י "ואלה תולדות יצחק - יעקב ועשו האמורים בפרשה" למה רש"י היל' מוכרח להקדים את יעקב לעשו בזמן שעשו נולד לפני יעקב? ועוד ברש"י ד"ה אברהם הוליד את יצחק (שבכת"י ישנם פירושים שזהו דיבור א' עם הרש"י הקודם - ומשמע גם שא' קשור עם השני לפי פירוש זה) "ד"א ע"י שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוצרך לומר אברהם הוליד את יצחק לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק וזה שכתב כאן יצחק בן אברהם היל' שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק".

ולכאורה לא מובן הרי הקב"ה כבר עשה כמה ניסים להוכיח זה שלא הביאו אסופי מן השוק כמו שפירש רש"י פכ"א פ"ז, "היניקה בנים שרה" ופירש"י "ומהו בנים לשון רבים ביום המשתה הביאו השרות בניהן עמהן והיניקה אותם שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא אסופי הביאו מן השוק" וא"כ ברור ששרה היא זו שילדה ויצחק נולד מאברהם הרי אברהם כבר הוליד ישמעאל וכו' (וכן יש להעיר מהמכות על אבימלך שמתברר שהיו לא סתם עונש אלא למנוע אותו כמו שאבימלך גם נתן כסות עינים וכו') ולמה ה' צריך עוד נס? ולמה דוקא כאן. כתב זה הכתוב?

ועוד צריך להבין למה התורה בכלל כתבה "יצחק בן אברהם" כולם יודעים זה מפרשיות קודמות וע"ז גם רש"י ה' צריך לפרש ולמה לא פירש?

ובנוגע לשאלה שצר פניו כבר פירש רש"י בפ' וירא שזיו איקונין דומה ל"ל שזיו וצורה הם ב' דברים שזיו פרושו אור שפנים מבהיקות זע"ד פירוש רש"י גבי רחל שהיתה יפת תואר - בצורת פרצוף ויפת מראה בזיו איקונין.

ואולי אפשר קצת ליישב שהי' קשה לרש"י "אלה תולדות יצחק בן אברהם לכאורה למה זה כתוב רק כאן הרי הולדת יעקב ועשו היתה לפני פטירת אברהם שכתובה קודם בפ' חיי שרה (פכ"ה פ"ח) שהרי הולדת יעקב ועשו ה' בגיל ששים ליצחק שזה מאה וששים לאברהם וא"כ יעקב ועשו חיו חמש עשרה שנים כשאברהם ה' ח' וא"כ למה התורה כתבה הולדתם אחרי פטירת אברהם? ולכן פירש"י יעקב ועשו האמורים בפרשה" שעיקר הכוונה בתולדות יצחק זה כפי שיעקב קודם לעשו שזה ה' אחרי פטירת אברהם שאז יצא עשו לתרבות רעה ומכר הבכורה ליעקב שאז יעקב נקרא הבכור (כמו שפירש רש"י פכ"ה פ"ל והמכירה הועילה שיעקב בכור כמו שפירש רש"י פכ"ז פל"ו) (ואז נשלם גילוי מהותם שהרי רק כשויגדלו והיו בני י"ג התחילו לדקדק במעשיהם (פכ"ה פכ"ז)) ולכן מובן למה התורה כתבה זה אחרי פטירת אברהם.

ועפ"ז אולי זהו גם מה שרש"י ממשיך וכן כתוב בשפתי חכמים בשם נחלת יעקב שהקב"ה עשה נס וצר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם ש"ל שזה ה' באמת אחרי

פטירת אברהם אז היל' נס זה כי לפנ"ז לא היל' צריך לנס זה כי כבר היו הוכחות מקודם אבל אחר פטירת אברהם נוצרה עוד סוג של ליצנות שע"ז עוד לא היל' תשובה נצחת כי אחרי פטירת אברהם עשו יצא לתרבות רעה וזה עורך ליצנות איך יתכן שמיצחק יצא כזה בן? בשלמא ישמעאל שיצא בתחילה לחטוא כי אמו היתה הגר ממצרים אבל ביצחק ורבקה איזה חסרון יש? וזה מביא סברא ליצנית שהחסרון הוא בלידת יצחק שמאבימלך נתעברה שרה (ורש"י גם ממשיך שהרבה שנים שהתה עם אברהם ולא הולידה שיל"ל לא רק לפני לידת יצחק אלא גם אחרי לידת יצחק עוד ל"ז שנה למה לא התעברה עוד הפעם וסימן שבגלל אבימלך וטענה זו לא היתה בתחילת הלידה, ואח"כ כשרה נפטרה לא היל' סיבה שתעורר הליצנות). ולכן הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק כפניו של אברהם ויש עדות ברור שיצחק בנו של אברהם (ולהעיר שעדות על העלם שאחר פטירת אברהם היל' כנ"ל) ועפ"ז אפ"ל שזהו הביאור שכתוב כאן יצחק בן אברהם ולא כתוב סתם אלה תולדות יצחק, ואברהם הוליד את יצחק כי תולדות יצחק כתוצאה מזה היל' צ"ל הוכחה שהוא בן אברהם כנ"ל.

הת' שנ"ז פבזנר
- תלמיד בישיבה -

ד. במשיחת ש"פ חילי שרה ס"ה: "נאכמער: לויט תורת הבעש"ט, אז הנהויות יש מאין ווערט נתחדש בכל רגע ורגע מאין ואפס המוחלט (אזוי ווי די הנהויות מאין ליש איז געווען בפעם הראשונה בתחלת מעשה בראשית) ובהערה * 56 שם (ציון להחצע"ג): "ראה שעהיוה"א שם (פ"א) ופ"ג".

והנה ההוספה שבחצע"ג על הכתוב לפנ"ז - הוא לכאורה: דלא רק מה שבכל רגע צריכה העולם להכח אלקי ומבלעדו אינו כלום, אלא עוד זאת, שהחידוש הוא גם ביחס להבריאה גופא דכשם שבפעם הראשונה, נתחדש מציאות העולם כי לפנ"ז לא היל', כן הוא גם עתה שבכל רגע מתחדש מציאות העולם. וראה המשך מים רבים תרל"ו פל"ג: שפועל האלקי פועל תמיד להוות ולהחיות מאין ליש א"כ הם נבראים חדשים בכל עת ובכל רגע". עי"ש.

ואולי י"ל הנפק"מ: דאם ההתחדשות שבעולם הוא רק בזה שצ"ע אינה כלום וכל מציאותה הוא מצד הכח אלקי,

הרי יחד עם הכח אלקי ישנו למציאות העולם; אבל כשבכל רגע הם נבראים חדשים הרי גם יחד עם הכח אלקי אין שום מציאות להעולם.

ועפ"ז מה שמציין ע"ז לשעהויה"א פ"א ופ"ג, שלכאורה הכוונה למ"ש שם שאם ה' מסתלקים כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות ה' הכל חוזר "אין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש", צ"ל לכאורה, שמפרש, שאם הכוונה ב"ההתחדשות שבעולם" - הוא שבכל רגע צריך להכח האלקי, אבל כנ"ל יחד עם הכח האלקי ישנו למציאות, הרי גם כאשר יסתלקו האותיות מעשרה מאמרות אי"ז כמו לפני ששת ימי בראשית ממש; משא"כ כאשר בכל רגע הם נבראים חדשים שגם יחד עם הכח האלקי אין שום מציאות להעולם, א"כ כאשר יסתלק הכח האלקי ה"ז כמו לפני ששת ימי בראשית ממש.

ועפ"ז ה"ז באו"א מהמבואר בלקו"ש ח"ו הערה 12; ולא ביחס להכופרים - כבלקו"ש שם, אלא ביחס לתורת הבעש"ט (מצ"ע). וצריך בירור.

הרב שלום חאריטאנאוו
- משפיע בישיבה -

מ א מ ר י כ " ק א ד מ ו " ר ש ל י ט " א

ו. בקונטרס ר"ח כסלו תשמ"ח, בסעיף י"ד של המאמר מבואר שע"י ירידת הנשמה למטה היא מתעלית יותר מכפי שהיתה קודם הירידה, וענין העלי' הוא שבאה לענין התשובה עיל"ש.

ובסעיף ט"ו ממשיך שזהו מ"ש ושבתי בשלום אל בית אבי, אף בליציאת יעקב נאמר ויצא יעקב מבאר שבע, - כי מכיון שע"י עבודת התשובה מתעלית הנשמה לבחי' נעלית יותר מכמו שהיתה לפני ירידתה, לכן ענין ושבתי הוא (לא לבאר שבע, הדרגא של הנשמה כמו שהיתה קודם ירידתה, כי אם) אל בית אבי שלמעלה מבחי' באר שבע (וכמו שהוא בפשוט שביתו של יצחק (בית אבי) הוא מקום מיוחד (ונעלה) בהעיר באר שבע, - הע' 133).

ובהע' 132: וע"פ המבואר לעיל (סעיף ז) שבאר שבע הו"ע משביעים אותו - הנתינת כח להנשמה שתוכל לעבוד עבודתה בירידתה למטה (שלמעלה מדרגת הנשמה כמו שהיא מצד עצמה) - צריך לומר, שהעלי' הנעשית בה ע"י עבודתו בירידתה למטה (ושבתי גו' אל בית אבי) הוא למעלה גם מבחי' משביעין אותו.

ולכאורה תמוה מאד:

מאין הוא הכח בנשמה להגיע למעלה יותר מ"מקום" שמשם הוא הנתינת כח, דהיינו למעלה מבחי' משביעין אותו?!

[בפשטות אוא"ל ע"פ המבואר בהמצויין בהע' 129:

ענין העלי' שנעשה בהנשמות ע"י ירידתן למטה, הגם שגם לפני ירידתן הן מושרשות בעצמותו ית' (ובהם נמלך כו') הוא מצד ידיעתו ית' שיהי' אח"כ ירידתן למטה כו' וישלימו הכוונה. והגם שגם בתחלה יודעים בודאות גמורה שישלימו הכוונה, הרי זהו בכח, ותכלית העילוי (והכוונה) הוא הפועל, עיל"ש. אבל הא גופא דורש ביאור כנ"ל].

ואוא"ל שנקודת הביאור הוא:

תפלתו של יעקב היא באופן **דנדר** (כמדויק בריש סעיף וא"ו). וידוע החילוק בין נדר לשבועה: "נדרים מיתסר חפצא עליה לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה מן חפצא" (-ריש נדרים), ודוקא מצד הפעולה על ה"חפצא" שמחוצה לו (- "נפשיה"), שזהו תוכן ענין הנדר, אפשריות העלי' אל "בית אבי".

[וראה בהמצויין בהע' 47 שנדר (דיעקב) הו"ע "איתן" עיל"ש היטב, וע"פ כל הנ"ל אוא"ל שזהו גם אחד מהביאורים (בנוסף להמובאים בלקו"ב וכו') מה שלקו"א מתחיל (ונקרא בשם) "תניא" - אותיות "איתן" - לרמז על תוכן ענין הנדר הנ"ל שלמעלה מתוכן ענין השבועה (- משביעין אותו וכו'), וכמו"כ עומק נוסף ב"הקדמת המלקט": אליכם אישים אקרא כו' - שהרי כתיב איש כי ידור גו' משא"כ גבי שבועה בעינן אדם (אף שבפשטות

לכאור' תואר איש שייך יותר לחג"ת, ולחב"ד מתאים יותר תואר אדם), שנקודת הביאור אוא"ל כנ"ל: שהבדל הכללי בין מוחין (- אדם) למדות (- איש) הוא שהמוחין הן לעצמו (- נפשי') משא"כ מדות הן לזולתו (- חפצא)].

ועפ"ז אוא"ל גם כמה דיוקים בריש המאמר, וז"ל:

"ושבתי בשלום אל בית אבי גו' [שפסוק זה הוא התחלת דרוש הראשון דפרשתינו בתו"א מאדה"ז ובתו"ח מאדמו"ר האמצעי בעל הגאולה (דיו"ד כסלו) וההלילולא (דט' כסלו), אלא שבתו"ח מקדים (בתחילת הדרוש) הפסוק וידר יעקב נדר גו' שלפני הפסוק ושבתי בשלום גו' [עכ"ל בנוגע לענייננו.

ולכאורה אינו מובן:

(1) מאי קמ"ל בכל מאמר המוסגר הזה?

(2) היות והמאמר נאמר בט' אור ליו"ד כסלו ששייך לאדמו"ר האמצעי, מדוע אינו מתחיל כמו בתו"ח "וידר יעקב נדר גו'" אלא כמו בתו"א לאדמוה"ז?

ובהקדם (ראה בהמצויין):

ידוע שכללות הגילוי של תורת החסידות ה' באופן מסודר: אדמוה"ז גילה עניני תורת החסידות באופן שהפרטים שלהם (עדיין) כלולים בנקודה - דרגת החכמה, ואדמוהאמ"צ הוציא אותם בביאור רחב עם ההתפשטות של אורך ורוחב דבינה, ועי"ז כאו"א יכול לתפוס ולהשיג בשכלו, [שזהו הטעם מה שדוקא גאולת אדמואמ"צ (ביו"ד כסלו) קשורה. (בהדגשה) עם אמירת "פרה בשלום" ע"י כאו"א עי"ש].

ובעומק יותר: עיקר החידוש של אדמואמ"צ הוא (גם) באופן (ואיכות) השלום - מלמטה למעלה: שגם "רביס" (מנגדים) היו "עמדי" - (לא רק שלום ואחדות נמשך במקום הריבוי, אלא) - ענין השלום נפעל מצד הרבוי ("מטה") גופא (עי"ש בארוכה). - ואוא"ל שזהו תוכן ענין ה"נדר", כנ"ל.

ועפ"ז מובן מדוע דוקא אדמוהאמ"צ בתו"ח מתחיל הדרוש ב"וידר יעקב נדר", ואעפ"כ כ"ק אדמו"ר שליט"א מתחיל ב"ושבתי בשלום אל בית אבי" (כמו שהוא בתו"א לאדמוה"ז) כיון שהוא נאמר במוצאי ש"פ ויצא, שכן הוא שם הסדרה [המורה על ענינה תוכנה] (- כמבואר בסעיף ד) שענינה הוא המשכת בחי' חכמה עילאה [היו"ד דשם הוי'] בבחי' עקביים כו' חרן כו', עיני"ש ואוא"ל שזהו בדוגמת ענין השלום - מלמעלה למטה - הנפעל ע"י אדמוה"ז כנ"ל, וענין סידור המאמר באופן כזה (ולהעיר שהיסודות לכל הענינים הנ"ל באים בסגריים או בהערות כו') - הוא יחוד של ב' בחי' שלום כאחד. ועצ"ע ובירור בכ"ז.

הרב צבי יוסף ביסק
- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
בלדיספולי איטלי'

ז. בסה"מ תשח"י (שיצא לאור לאחרונה) בד"ה אלה תולדות יצחק וכו' מביא שם בע' 304 וז"ל: ועד"ז הוא גם בענין הפרש בין מלמעלמ"ט ובין מלמטלמ"ע, שהוא ע"ד ההפרש בין הגילויים דמ"ת להגילויים דלע"ל, דהגילויים דמ"ת הם בדרך מלמעלמ"ט, וירד הוי' על הר סיני, שבהמטה לא הו' שום זיכוך כלל, שהרי זה הו' רק נ' יום אחרי יצי"מ וא"כ הרי נשאר ההגשמה כו', אלא דלהיות שהוא ית' כל יכול לזאת ירד ונתגלה למטה, אע"פ אשר המטה נשאר בגשמיותו כמו קודם, אמנם הגילויים דלעתיד יהי' בהאופן דמלמטלמ"ע, שהמטה עצמו יזדכך, אז ער וועט ווערן אויס מטה ויהי' כלי לאלקות. עכ"ל.

והנה מבואר בזה דשלימות הענין דדירה בתחתונים יהי' דוקא לעתיד לבא מכיון שאז יזדכך המטה עצמו.

והנה בלקו"ש חט"ו שיחה ג' לפ' לך לך ע' 89 בשוה"ג דהערה 40 מבאר, איך יתכן לומר שלע"ל יהי' שלימות הכוונה דדירה בתחתונים, והלא מכיון שפירוש וגדרו של "תחתון" הוא בענין הסתר אורו ית', וא"כ מכיון שלע"ל הנה גם בהגשמי יראה אלקות, א"כ כבר אינו בגדר תחתון. ואיך אומרים שדוקא לע"ל יהי' שלימות הכוונה בדירה בתחתונים? ומביא בזה שם דזה שהגשמי יהי' כלי לאלקות וכו' היינו ע"י שחשך הצמצום עצמו יהפך

לאור, שענין זה (הפיכת החושך לאור) אי אפשר להיות מצד הגדרים דאור וחושך עצמו שהרי הם הפכילים, ורק בכוח **העצמות** אפשר שהחושך עצמו יאיר וכו', ולפי"ז נמצא שמצד הגדרים **דעולם** עצמו הרי גם אז ישאר התחתון והגשמי בגדר של תחתון, עכת"ד.

והנה מביאור זה משמע לכאורה שאם הגשמי הי' נהפך לע"ל להיות כלי אלקות מצד גדרי העולם עצמו ומצד ענינו הוא, הרי שאין הכי נמי שהי' **חסר** בהכוונה דדירה **בתחתונים**, אלא מכיוון שלפועל הרי בירור התחתון יהי' ע"י כוח **העצמות** לכן יושלם הכוונה דדירה **בתחתונים** למילואו.

ולכאורה איך זה מתאים עם הביאור בהמאמר שמבאר שם שהמטה **עצמו** יזדכך ויהי' כלי לאלקות.

והנה בהשקפה ראשונה הי' אפשר לבאר, שהפירוש והכוונה בהמאמר הוא הא גופא מה שמבאר בהשיחה, דהיינו שזה גופא מה שהמטה יזדכך אין זה מצד ענינו הוא כי אם מצד כוח העצמות.

אבל לכאורה א"א לבאר כן, שהרי בהמאמר שם, רוצה לחלק בין הגילויים דמלמעלמ"ט להגילויים דמלמטלמ"ע, וע"ז מביא הדוגמא בהחילוק שבין הגילוי דמ"ת להגילוי דלע"ל, ומבאר שמפני מה נקרא הגילוי דמ"ת גילוי מלמעלמ"ט, הרי זה מצד שהגילוי הי' ע"י כוח של כל יכול, (דהיינו **עצמות**) אבל הגשמי עצמו נשאר בהגשמתו וכו' דהיינו מפני שהזיכוך הי' ע"י כוח ודבר שחוץ ממנו ובא כדבר נוסף עליו, ולכן נקרא בשם גילוי דמלמעלה למטה, ולפי זה לא הבנתי איך מתאים הביאור הזה בהמאמר על הביאור שמבאר בהשיחה שלע"ל ישאר הגשמי בגדר של **תחתון** מכיוון שהבירור והפיכת חושך הצמצום וכו' יהי' ע"י כוח **העצמות** דוקא, ובהמאמר מבאר שזה גופא הי' **החסרון** דהגילוי דמ"ת ודוקא לע"ל יהי' גילוי מלמטלמ"ע ע"י שיזדכך המטה עצמו. משא"כ במ"ת שהי' ע"י כוח **העצמות** הנה מפני זה נקרא גילוי דמלמעלה למטה.

והנה לכאורה הי' אפשר לבאר באופן אחר, שכידוע שגילוי העצמות שהי' לע"ל הנה זה יהי' ע"י עבודת נשמות ישראל כמבואר בכמה וכמה שיחות, ולכן עפי"ז אולי

הי' אפשר לחלק בין הגילוי דמ"ת להגילויים דלע"ל, שהגילוי דמ"ת הי' רק מצד העצמות משא"כ הגילוי דלע"ל להי' ע"י שנשמות ישראל פעלו המשכת העצמות ובמילא שפיר מובן העילוי דלע"ל על הגילוי דמ"ת.

אבל לכאורה גם זה צריך ביאור, שהרי מכיון שלפועל להי' הגילוי דלע"ל ע"י כוח העצמות א"כ הרי אע"פ שזה נפעל ע"י עבודת נשמות ישראל אבל מ"מ הרי זה ע"י דבר שחוץ ממנו (מהתחתון) והתחתון עצמו נשאר בתחתונותו א"כ מהו הרעש והעילוי בהגילוי דלע"ל על הגילוי דמ"ת. שהרי שניהם הם מצד כוח העצמות וכו' וכנ"ל בארוכה.

הת' זאב וואלף בוטמאן
- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
ישיבה גדולה - קאראקאס

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ח. בלקו"ש ח"ד ע' 1368 (וגם נדפס ביגדיל תורה תשובות וביאורים) מובא ע"ד הנפק"מ בשיעור הזמן בין ההיסח דעת לגבי סוכה, תפלין וציצית, המובאים בשו"ע אדה"ז להצריכו לחזור ולברך, שבסימן תרל"ט ס"ג גבי סוכה כתיב דחוזר ומברך בסוכה אם לא חזר לאלתר אלא לאחר שעה ושתיים ובסימן כ"ה סכ"ט גבי תפלין הדין הוא לאחר זמן מרובה כמו ב' או ג' שעות ובסימן ח' סכ"ג גבי ציצית (ט"ג דבי' עסקינן) שלא הי' דעתו לחזור וללבוש עד לאחר כמה שעות.

ומשינוי לשון אדה"ז בזה משמע ברור דאין השיעורים שווים.

ומסביר כ"ק אדמו"ר שליט"א עפ"י הכלל בהלכה בשיעור הפסק בענין הוא כדי שהות המשכת והשלמת ענין זה גופא וכמו בתפלה וק"ש דצ"ל שהה כדי לקרוא אות כולה (שו"ע אדה"ז ר"ס ס"ה), ועפ"י יתברר לנו השינויים בין שיעורי היסח הדעת הנ"ל.

(א) סוכה היא עיקר קביעותה אכילה, ומשך זמן סעודה רגילה י"ל שהוא שעה אחת, ולאלו שמאריכים כבר אפקי משעה א' ואוקמי אשתים, ולכן שיעורו לחזור ולברך הוא שעה ושתיים.

(ב) תפלין זמנם ברוב העולם הוא בזמן התפלה, וזמנו נמשך יותר משעה וחצי ע"ד הרגיל, וכנ"ל כיון דאפקי משתים אוקמי אשלש, ולכן שיעורו הוא ב' או ג' שעות.

(ג) ציצית ט"ג אין זמנו קבוע אבל נמשך הרבה יותר מתפלין כי לובשו קודם התפלין וא"צ גוף נקי ואין בו הזהירות דהיסח הדעת, ולזה ליכא שום שיעורין קבועין ותלוי בכל או"א כמה זמן הוא מעוסף בטליתו, ולכן שיעורו הוא לאחר כמה שעות מבלי לקבוע שיעור מסויים.

ואולי יש לבאר כהנ"ל גם באופן וביאור פנימי (חוץ מביאור ההלכותית הנ"ל) רק להעיר שהביאור לפנינו אינו מדוייק כ"כ במספר שעות שיש בכאו"א מהם, רק ההסבר וביאור הוא למה שיעורם של היסח הדעת הוא בזמנים אחרים ואיזה יחסנות יש לציצית על תפלין וכן לתפלין על סוכה.

ובהקדים עפ"י מה שמובא בהליקוט דשבת חזון (שנת תשמ"ה) החילוק בפשטות בין לבוש לבית שלבוש מדוד בדיוק להמלוּבש בו (ארכו ורחבו) משא"כ בית, ולכן השייכות בין הלבוש להמלוּבש בו הוא פרטי ביותר, ויותר קרוב, ומזה מתבטאת גם ההכרה וידיעות שיש לאדם חוץ ממנו אודותו (כנ"ל ארכו ורחבו) משא"כ בבית הוא לא כ"כ קרוב ופרטי לאלו הגרים בתוכו, ומזה גם ההכרה אודותו שיש לאדם אחר מהסתכלות על ביתו (צורת הבנין וכדומה) אבל אין לשום אדם יכולת לדעת הפרטים, וראיית הבית יכול להביא אדם לידי הכרה אם הבית של עשיר או עני וכמה קומות יש בה וכה"ג, אבל בקשר לאלו הגרים בו אין לשום אדם ידיעה ע"ז.

ולסכם בקיצור, בית הוא מקיף חיצוני, וכללי, ורחוק יותר, משא"כ לבוש הוא מקיף פרטי, ופנימי, וקרוב יותר, ראה בלקו"ש ח"א ויחי, ובח"ט ברכה א' ועוד.

וגם כדאי להעיר המובן בפשטות, שהרושם שיש לאדם, ושנשאר אצלו מקיום איזה מצוה, תלוי בהמצוה עצמה,

ולדוגמא אם המצוה קרוב יותר אצלו בגשמיות, או מכסה רוב גופו, או נשאר עליו לזמן ארוך יותר, (וכהנה רבות), מובן מעצמו שאלו התנאים בהמצוה מזרז הרושם לבוא ולשרות על האדם, ובעיקר שנשאר עליו באופן קבוע יותר ולזמן ארוך יותר.

ובחזרה לענינינו יש לבאר, ובהקדים יש לדעת ולהזכיר כאן שתי ענינים כלליים ויסודיים המובן גם בפשטות שיש בקיום מצוות מעשיות, ובנדו"ד ציצית ותפלין (א) כבר ידוע שבכללות יש שתי גדרים של המצוה ובפרטיות אצל מצוות תפלין והוא א) **הנחת** התפלין ב) **כוונת** המצוה כשמניחן. לשעבד הנשמה שהיא כמוח וכו' ראה בלקו"ש ח"ל"ד האזינו ב' ועוד, ויש לומר שיש בהמצוה (עכ"פ למצוות אלו הנ"ל) גם גדר רחוק יותר והוא **מטרת** המצוה, (ובזה נחלק ושונה ממצוות הנקראים חוקים שלכאורה אין להם גדר השלישי של **מטרתה** שהרי לא ניתן טעמו ואין לך רשות להרהר אחרי'), וכדאי גם לציין ע"ד מצוה מלשון צוותא וחיבור י"ל שזה מורה על **מטרתו** של המצוה שהיא להתחבר ולהתקרב אל ד' ועבודתו, בתפלין שנזכור נסים ונפלאות ועוד, ובציצית ט"ג וט"ק מטרתה שצריך להביא ולהמשיך האדם הלובש אותו הוא, לזכור כל מצוות ד' ועשייתם אותם כדכתיב וראיתם אותו וגו', וי"ל שזה הגדר הוא המכה בפטיש (אף שיש חומר הענין באופנים אחרים חזק יותר בעשיית פעולות המצוה גופא ואף שיש גם מקום לסתור ולומר שחלק זו מהמצוה נשתתף ביחד עם פעולתה וכוונתה ונתייחד אתם והעיקר של קיום מצוה זו הכל הולך אחר החיתום ותוצאותיו והמעשה הוא העיקר ולא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות) ז.א. במילים אחרות שהמצוה נחלקת לשלש גדרים א) פעולתה, ב) כוונתה, ג) מטרתה, שצריך להמשיך האדם המקיימו להתקרב אל ד' כל מצוה באופנו המיוחד.

ומזה הנ"ל נתבטא ויתברר לנו ביאור עמוק יותר, וגם רחוק יותר, בפירוש **היסח הדעת** מהמצוה, שבהשקפה הראשונה פירוש היסח הדעת הוא להסיח דעתו מקיום המצוה לכד או אפשר גם כוונתה ע"י שחוק או קלות ראש, אבל לאמיתת הענין יש היסח הדעת וגם י"ל שהוא העיקר שמסיח דעתו **מהמטרה** של המצוה ונעקר ממנה ז.א. ששוכח לגמרי ואין עולה עוד על דעתו עכ"פ לא כ"כ למה מקיימים מצוה זו ומהו ענינו ומהותו ולמה צריך המצוה להביאו לאיזה

מעשה טוב בתור מצוה גוררת מצוה, וכנ"ל בתפלין שנזכור נסים ואשר לו הכח והממשלה ושעבוד הנשמה ומיעוט הנאותיו, ובציצית לזכור מצוות ד' ועשיתם אותם, ובדקות יש לומר שכששוכח על מטרת מצות תפלין וגם ציצית ששקולים נגד כל התורה אז חסר אצלו בידיעות היסודיות ומטרתו של כל התורה וענפ"י.

ובנדו"ד יש לומר ולתלות שינויי שיעורם וזמנם בהיסח הדעת וכדלקמן.

(א) סוכה ענינה בית ודירה והוא כנ"ל מקיף חיצוני וכללי, ובפשטות שרושמו על האדם הן בתוך הסוכה והן כשיוצא ממנו אינו כ"כ בהתגברות, ומזה גם אינו נמשך אתו כ"כ זמן ואין דעתו על הסוכה נקלט בו ביותר שיוכל לילך חוץ לסוכה הרבה זמן ושיהי' דעתו עוד עליו על סעודתו ועל קדושתו ועל הענינים שמביא לזכור כי בסוכות הושבתי, וזכר ליצי"מ ולכן נשתלשל בדינו ששיעורו להיסח הדעת הוא שעה ושתיים, כ"א כפי הרגשתו ויראתו בעצם וכפי מצב הרוחני שלו ושייכותו והתקשרותו לתוכה וקיום מצוותי', ובמיוחד תלוי כפי כלי קיבול שלו להשפעה רוחנית.

(ב) תפלין הוא ע"ד לבוש כדמשמע גם מפירוש המהרש"א עירובין צ"ו (בא"ד משום דלא מיתרצא) והמג"א סימן ש"א ס"ק נ"ג, החוקרים בגדר התפלין האם תפלין נחשב כלבוש מצד זה שבפועל לובשים אותו כדרך לבוש או שאינם מחשבים הבפועל שעושים, רק המצוה שבה שבקיומה עושהו כלבוש ואכ"מ, ואיך שיהי' הרי רואים שתפלין הוא ע"ד לבוש, (עכ"פ במדה מסויימת).

ובנוגע ללבוש כאמור לעיל בפשטות שהוא מקיף ולבוש פרטי ופנימי, שמן הסתם יש לו קשר ושייכות, וקירוב יותר פנימי ופרטי להאדם, ומזה מתבטא גם באופן השפעתו ורושמו על האדם הן כשלובשו והן כשכבר חלצו, ופעולה וענין כזו בודאי שיש לאדם הרבה יותר השפעה והרגש ורושם והתעוררות לזה וגורם להימשך גם לאחרי זמן לריבוי זמן לפי ערך, ולכן שיעורו וזמנו להיסח הדעת מהתפלין הוא מתרחב ומתגדל ביותר ונמשך לזמן ארוך יותר, שעד אז דעתו עוד על התפלין וקדושתו ומטרת הנחתו משום זה שלבשו למפרע לפני זמן, ולכן קבעו זמנו לאחר

ב' או ג' שעות, וכנ"ל כל אחד לפי התקשרותו והמשכרתו לתורה ומצוותי' וכו' עד כמה יכול להיות עליו.

ג) ציצית הרז לכאורה ענינה גם לבוש וכסות, כמפורש בקרא אשר תכסה בה, הרז לפי"ז ה' צריך להיות שיעורו כמו בתפלין שגם הוא לבוש כנ"ל, ואדרבה ציצית עוד יותר בגדר דלבוש מאשר התפלין שבציצית הרז מקיילים בהם כלבוש תחליפם ויחלופו, וכנהוג אצל הרבה אנשים להיות להם ב' בגדי ציצית ולפעמים גם שלישי לכבוד שבת, (ראה שו"ע אדה"ז סימן ש' ס' ד') וכדמוכח בפשטות גם מסגנון הלשון הרגיל לבישת ציצית והנחת תפלין.

ע"ז יש לתרץ בשני אופנים בדרך ארוכה וקצרה, ובהקדים כדאי לזכור עוה"פ מה שדיברנו לעיל ע"ד ג' גדרים בהמצוה א) פעולתה ב) כוונתה ג) מטרתה וגם הביאור עמוק ופנימי הנ"ל בפירוש היסח הדעת.

א) כמובא ביגדיל תורה הנ"ל שציצית ט"ג מלובשים בו יותר זמן מאשר התפלין, למרות שאין בו כל הדינים ואזהרות שיש בתפלין, ולכן מזה גופא נוכל לומר (בנוסף על לבישת התפלין) שזהו דרגא אחרת ונוספת שבה ניכר ונשפע ביותר מלבושו הציצית, והביאור מאחר שהוא מלובש בו ליתר זמן מהתפלין וגם מכסה רוב גופו ושקרוב יותר להגוף, משא"כ תפלין שאינו מכסה אף רוב גופו זה גופא גורם שהשפעתו ורושמו וכוונת ומטרת הלבשתו תומשך ליתר זמן לאחר שחולצו ותישאר אתו לזמן עוד, וישתהה כמה שעות עד שישתכח ויאבד ממנו קצת, ולאט כל הכוונות וסיבות המחייב אותו ללבשו.

ולזה קבעו זמנו לאחר כמה שעות מבלי לקבוע שיעור מסויים, שגם בזה תלוי כל אחד לפי המשכרתו להענינים, אבל בלי כל ספק שאינו נכנס בגדר דתפלין ב' או ג' שעות כנ"ל.

ב) והוא העיקר, ובהקדים להעתיק כאן מה שמובא בשו"ע אדה"ז (סי' ח' ס' כ"ה) וזלה"ק: אם כשפשט הטלית נשאר עדיין עליו טלית קטן א"כ לא הסיח דעתו מהמצוה לכן כשיחזור וילבוש את הטלית שפשט מתחלה אין צריך לברך עליו אבל אם כשפשט הטלית לא נשאר עליו שום בגד שיש בו ציצית א"כ הסיח דעתו לגמרי מן המצוה לכן

כשיחזור וילבוש את הטלית שפשט צריך לחזור ולברך עליו ע"כ.

והביאור שיש כאן אצל ציצית שתי ענינים ושלבים (ובנוסף יש גם שלב שלישי וכדלקמן), ואחד מביא וגורר (להשני א) זכירה ב) עשי' (וגם כסגנון הלשון לידי עשי' ולא לעשי' ממש לקו"ש ח"ד אבות פ"ג), ולכן כשחולץ הט"ג מסיבות שונות הרי אין כאן מהירות כ"כ לחזור וללבושו משום החשש דהיסח הדעת ממצותו ובעיקר ממטרתו ודברים המביאים לזכור, ובממ"נ שהזכירה שיש בה ושגורמת הט"ג, יש גם בט"ק בהסתכלות בציציותיו (כנ"ל שו"ע אדה"ז סימן ח' ס' כ"ה) שהט"ק ממלא מקומו ומטרתו של הט"ג במקום ובעת הצורך, ולזה הפרט דזכירה אינם צריכים להגיע להט"ג עכ"פ אינו כ"כ, ובנוגע להפרט השני המסתעף מהפרט הראשון ענין עשי' בפו"מ לזה גם אין מהירות לחזור וללבושו כדי למהר עשית עוד מצוות, שבזכירת הט"ק גם יכול, ונתבע ממנו, להביא עניניו לידי מעשה בפועל, והעשי' בפו"מ באיזה אופן שיהי' יבוא בגילוי כשהוא בעצמו מוכן ומרכז א"ע ורץ לקיים ולעשות אותו מצוה, ובדה"צ זהו הענין של אמירת הריני מוכן ומזומן לקיים ... לפני איזה מצוות, וא"כ הרי זהו דבר שעכ"פ בפרטים אלו דומים הט"ג להט"ק, אף שבודאי ישנם ענינים בט"ג שאין בט"ק שמייוחד להתפלל בו, ונהוג בו יותר מתפלין, אבל בקשר להדין דהיסח הדעת לכאורה בזה שווים ט"ג וט"ק.

ואגב ראי' ברורה שהן ט"ג והן ט"ק המטרה עכ"פ אחד מהם של שתיהם הוא כדי לזכור מצוות ד' ולעשותם ראה שו"ע אדה"ז סי' ח' ס' י"ח,

וממ"נ שהט"ג לא ימהר ולא יועיל ויזרז אותו לעשות המצוות בפועל שלכאורה יש כבר הבנין ואין מקום לבנות עליו משא"כ בתפלין וד"ל.

ולכן ע"פ כהנ"ל י"ל שזהו השיעור דכמה שעות והנחת הט"ג הוא מצד סיבות אחרות לא יותיר ולא יחסר.

ולסכם כל הנ"ל בשלשה ביאורים בקיצור עכ"פ.

(א) שבפעולת המצוה עכ"פ אלו ציצית ותפלין יש בהם

שלוש גדרים א) פעולתה ב) כוונתה ג) מטרתה.

ב) היסח הדעת פירושו גם להסיח דעתו ולשכוח ע"ד מטרת המצוה ז.א. על הדברים שמביא לזכור ולעשות וכדומה.

ג) בפרטים מסוילמים דומים הט"ג להט"ק ולדוגמא בהזכרת מטרתה ואחד ממלא מקומו של חבירו בשעת הצורך וכמובן בפשטות שלא בכל הענינים שווים הם.

הת' דוד שרגא פאלטער
- תות"ל 770 -

א ג ר ו ת ק ו ד ש

ט. הערות בד"א במפתח אג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ט

מפתח מוסדות

ערך ת"ת חסר ע' קנ"א.

חסר ערך דע' סקול ע' קנ"א.

ערך בית רבקה (צרפת) חסר ע' ק"פ, (אה"ק) ע' קפ"ח, רל"ב.

ערך כולל חב"ד חסר ע' קפ"ה.

ערך אגוד הרבנים חסר ע' 32.

אולי יש לציון לתורת אמת כמוסד בפ"ע (ע' קצ"ז).

חסר ערך הא' סקול ע' ר.

חסר ערך סוכנות ע' ר"ז.

ערך צא"ח חסר ע' רל"ב.

ערך קייטנה חסר ע' רכ"ט.

ערך וורשא, ווילנא (תו"ת) נדפס ע' רנ"א וצ"ל רנ"ה.

אולי יש לסדר ערך "ועד כפר-חב"ד" בערך בפ"ע.

ערך תו"ת חסר ע' רפ"א, חצ"ר.

מפתח מקומות

ערך מנהטן חסר ע' קס"ה.

חסר ערך אפריקע ע' קפ"ו.

ערך ג'רבה נדפס ר"ט לכאורה צ"ל ר"ו.

ערך אה"ק חסר ע' רט"ז.

ערך ארה"ב חסר ע' רלא, ע' ש"ג.

חסר ערך מוסקבה ע' רלא.

ערך תל-אביב יש לציין לע' עדר שאינו נכנס תחת ערך צא"ח (כמצויין שמה) ואכן לא נמצא במפתח מוסדות תחת ערך צא"ח ת"א.

ערך רוסי' חסר ע' ש"ח.

מפתח הענינים

ערך עקידה חסירים ע' רח-ט.

חסר ערך נבואה ע' ריד.

אינו מובן למה ה"מסיון" מופיע במפתח ענינים ולא (עכ"פ ג"כ) במפתח מוסדות וארגונים.

חסר ערך דידן נצח ע' רפו.

מפתח אנשים

ערך אברהם אבינו חסר ע' ר"ט.

ערך ר' הלל פאריטשער חסר ע' רנ"ה.

חסר ערך סלאוויטא (אחים) ע' רס"ז.

*

באג"ק ע' ש"ח שו"ה. "זה" נדפס "עבודתו" לכאורה
צ"ל "עבודתה".

הז' יוחנן לייב גרינבערג
- תות"ל 770 -

י. בחודשיים האחרונים נדפסו כמה רשימות של הערות
להערות ומפתחות שבסדרת אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א.
חלק מהערות אלו בודאי צודקות ומאירות עינים, אך חלק
גדול נכתב בלי העיון הראוי, ועליהן ברצוני להשיב בזה:

בגליון תסח נדפסה רשימה של אנשים שחסרים במפתח
אנשים לח"ט. אמנם כבר נסמן במפתח העינים שוה"ג לערך
ספרים "לא נסמנו ספרים שצוין אליהם, אלא ספרים שמדובר
אודותם, הדפסתם וכיו"ב".

דעת לנבון נקל, שכאשר הספר לא נסמן במפתח הספרים
אזי גם המחבר לא נזכר במפתח האנשים. ולתירה מזו,
אפילו באופן שמדובר אודות הספר, שאז הספר רשום בערך
ספרים, מ"מ אין כל מקום לרשום את שם המחבר במפתח
האנשים, אפילו אם נתפרש "בספר הפרד"ס להרמ"ק",
"אור השנים להרא"ל הלוי עפשטיין", "תורת האר"י ז"ל",
"הקדמת הרח"ו", "צפנת פענח להגר"י ראזין מרגצוב".
וא"כ מובן ופשוט שאין מקום לרוב התיקונים שבאותה
רשימה.

ומה שקשה עלי להבין: (א) הרי כבר כתבו פעמים
אחדות רשימות כאלו בהערות ובאורים, והשבתי עליהם
בגליון תמא ובכ"מ, וא, כ מדוע שוב נכתבים תיקונים אלו,

שלענ"ד אין שום הגיון ברשימת שמות אלו במפתח. (ב)
 תיקונים אלו אינם יכולות להוצר אגב לימוד ועיון, אלא
 ע"י בדיקה במגמה מיוחדת, ומהי?

לאחר רשימה זו באות עוד כמה רשימות של ההשלמות
 למפתחות, ומסיים "אפשר הי' כדאי לערך ערך גניזה
 (החרסונית) ע' לא". נכונה מאד הערתו זאת, אבל ערך זה
 לא מתאים להיות רשום בערך "גניזה" אלא בערך "מכתבי
 הגניזה החרסונית" ושם הוא רשום.

בגליון תסז מעתיק מח"ח ע' טו שיש רשימת ספרי
 חב"ד "בתורת חסידות חב"ד", ואינו מעיר ע"ז כלום,
 ומעיר "ויש לחפש למה הכוונה". ואני לתומי חשבתי שובן
 מעצמו שהכוונה לרשימת הספרים שבסוף "תורת החסידות".

עוד מעיר שם על מש"ש ע' פח "ר"ל (= רחמנא
 ליצלן)", ש"הסוגריים ניתוסף כנראה ע"י המערכת, ומקומו
 בשוה"ג בהערה, ולא בפנים האגרת". וקשה עלי להבין איך
 זה משער שבאתי לפרש הר"ת של "ר"ל"?! ולא הבין בפשטות,
 שכ"ק פירש את הר"ת הזה למקבל המכתב שלא היה רגיל
 בכלה.

עוד מעיר שם על מש"ש ע' צב "אף (?) " ש"אינו מובן
 הכוונה בזה". ואני לתומי חשבתי שידוע לכל בר בי רב
 שסימן כזה הלינו שיש ספק בקריאה התיבה במקור.

עוד מעיר שם על מש"ש ע' רכח הקריאה וקדושה,
 "ואינו מופיע במפתח (עתונים, ספרים)"; אבל מופיע
 בערך כתבי-עת ששם מקומו.

בגליון תסו נדפסה רשימה חלקית מאגרות תוכניות
 שנשמטו, וביניהם אגרת ל' כסלו תשי"ד שנדפסה בלקו"ש
 ח"י ע' 240.

אילו היה זוכר שהאגרת הזאת כבר נדפסה בח"א אגרת
 קיד היה יודע שהתאריך בלקו"ש מוטעה, ובמקום תשי"ד צ"ל
 תש"ד.

בגליון תנט נדפסה רשימת אנשים שחסרים במפתח
 לח"ח. אשיב על כמה מהם:

גם כאן השיגו עלי מכמה ספרים שנזכרו על שם מחבריהם וכו"ב: "בספר כל בו להרב גרינוואלד", "פס"ד האריז"ל", "כתבי האריז"ל", "הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות". וכבר כתבתי לעיל ששמות המחברים לא נרשמים במפתח זה.

באותו עמוד "די ווערק פון הרב צבי יוסף של' מיסקי". נרשם בערך ספרים.

בע' קעט "חסרים הערכים הורקאו מאיר והורקאו יעקב יוסף". ומה אעשה שהם רגילים להקרא "גורקאו" ושם נרשמו.

"חסר ערך מיסיון ע' קפ"ט, ע' רכ"ה" - אולי חסר בטופס של כותב ההערה.

ע' רב "חסר ערך צרפת" - מדובר שם בישיבת תו"ת בצרפת, ושם נרשם.

ע' רכה "ערך שיקאגא חסר"; נאמר שם "קרן הצלה שיקאגא", ושם נרשם.

ע' שכ "בילאור תניא שכנראה הוא להר"ש גרונם ז"ל" - נרשם בערך ספרים.

ולבסוף הערה קטנה: בכמה כרכים רשמתי ערך "דידן נצח", וכן בכרך זה - במקום שמדובר בנצחונה של תנועת חב"ד, ובדיוק השמטתי את האמור בע' קנט "דידי" נצח" ובע' ריח ששולל את ענין המחלוקת, הלינו "לא להכנס בענינים של דידן נצח דוקא". ואחכ"ז מתקן הנ"ל "ערך דידן נצח חסר ע' קנט, ע' רל"ח.

הרב שלום דובער לויך
- עורך אגרת קודש -

פ ש ו ט ו של מ ק ר א

יא. בפירש"י בתחילת פרשתינו ד"ה ויצא יעקב: על ידי שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל הפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכתוב וירא עשו כי ברך וגו' ומשגמר חזר לענין הראשון, עכ"ל.

(א) עיין בסוף פרשת תולדות (כח, ו-ט):

וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב ושלח אתו פדנה ארם לקחת לו משם אשה וגו'

(וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל וגו').

והיינו שסיבת הפסקת הענין בפרשתו של יעקב **מתחיל** בזה **שראה** עשו כי ברך יצחק את יעקב וגו', ופסוק זה מביא רש"י גם כאן בסוף פירושו.

וצריך עיון, דלכאורה ה' מתאים יותר להתחיל פירושו בפסוק זה, והוה לי' לרש"י לפרש בסגנון זה:

"על ידי שכתוב וירא עשו כי ברך וגו' ושרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל הפסיק הענין בפרשתו של יעקב".

ולמה מביא רש"י הפסוק (שבזה **התחיל** וזה ה' **סיבת** ההפסקה) **לבסוף**.

ועוד אפילו לפי הסגנון שרש"י כותב, לכאורה ה' מתאים יותר אם ה' אומר: "על ידי שבשביל **שראה** [שהרי עיקר ההדגשה בסוף פרשת תולדות הוא לכאורה (לא **עצם** הענין שרעות בנות כנען, שהרי זה אולי כבר ידע **מקודם**, וכמ"ש בפרשת תולדות (כו, לה): ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה, ועיין שם בפירש"י: כל **מעשיהן** היו להכעיס ולעצבון, עכ"ל, **ואעפ"כ** לא פעל עליו **ידיעה** זו **שום** הזזה, אפילו ליקח אשה מבנות כנען, וכ"ש לילך אל ישמעאל, **ועכשיו** נתעורר על זה, וזהו אולי מפני שעכשיו ראה **בפירוש ובמוחש** איך שרעות בנות כנען בעיני יצחק.]

שרעות בנות כנען בעיני יצחק וכו'.

(ב) אולי הי' כדאי להעיר כאן, שענין זה שהפסוק "חוזר לענין ראשון" נזכר כמה פעמים בפירש"י:

(1) בפרשת בראשית ד"ה ויקרא האדם (ג, יט): חזר הכתוב לענינו הראשון. ולא הפסיק אלא ללמדך וכו', עכ"ל.

(2) בפרשת וישב ד"ה ויוסף הורד (לט, א): חוזר לענין ראשון אלא שהפסיק בו וכו', עכ"ל.

(3) בפרשת ויגש ד"ה ולחם אין בכל הארץ (מז, יג): חוזר לענין הראשון לתחלת שני הרעב, עכ"ל.

(4) בפרשת וארא ד"ה וידבר ה' (ו, כט): ...אלא מתוך שהפסיק הענין. חזר הענין עליו להתחיל עכ"ל.

(5) שם, ד"ה ויאמר משה לפני ה' (ל):

...ושנה הכתוב כאן כיון שהפסיק הענין וכך היא השטה כאדם האומר נחזור על הראשונות, עכ"ל.

והנה נוסף לזה שצריך להבין למה משנה רש"י בלשונו בין מקום אחד לחבירו (כפי שמודגש).

עוד צריך להבין, דלפעמים מתחיל רש"י ב"חוזר לענין הראשון" ואח"כ מפרש למה, כמו בפרשת בראשית ופרשת וישב.

ולפעמים מפרש הענין תחילה, ולבסוף מסיים שחוזר לענין הראשון, כמו בפרשתינו ופרשת וארא.

ונוסף לכל זה צריך להבין למה מפרש רש"י דוקא בפרשת וארא, (ודוקא בד"ה השני) "וכך היא השטה כאדם האומר נחזור על הראשונות".

ולכאורה ממה נפשך, אם שם צריכים תוספות ביאור זה, הרי גם בשאר מקומות צריכים ביאור זה, ואם בשאר מקומות מובן בלא ביאור זה למה אין זה מובן גם שם.

*

יב. בפירש"י ד"ה ויצא (השני): ... ולמה הזכיר יציאתו אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם וכו', עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) למה המתין הכתוב להשמיענו זה "כשחוזר לענין הראשון", ולא כשנאמר ענין זה בפעם הראשונה.

(ב) בפרשת לך לך כתיב (יב, ה): ויקח אברם את שרי אשתו . . . ויצאו ללכת ארצה כנען וגו'.

ולמה אין רש"י שואל כאן "למה הזכיר יציאתם", ולכאורה היל' יכול לכתוב "וילכו לארץ כנען".

*

יג. בקובץ הערות וביאורים לפרשת תולדות הבאתי הדעת זקנים מבעלי התוספות שעמד על פירש"י ד"ה ויגדלו הנערים ויהי עשו (כה, כז) שרש"י מפרש שם, וז"ל: כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לע"א, עכ"ל רש"י.

והקשה הדעת זקנים מבעלי התוספות וז"ל: ואי קשיא דפרש"י שעשו לא היל' כל אם בן י"ג שנה כשפירש לע"ז שהרי הוא עצמו פל' ויזד יעקב נזיד שאותו יום מת אברהם שלא יראה עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה וזהו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה ולפי זה שאמרנו שהוא בן י"ג שנה אי"כ מרד בחיילי אברהם ב' שנים שהרי אברהם חי קע"ה שנה ובן מאה שנה היל' כשנולד יצחק ויצחק בן ששים שנה כשנולד עשו ומשם עד קע"ה יש ט"ו שנים מכלל שהיל' עשו בן ט"ו שנים כשמת אברהם אי"כ מרד שתי שנים בחייו.

ובירושלמי פרק לה הכי ומשני שנתיים מרד במטמוניות פל' בצנעה אבל לאחר מותו מרד בפרהסיא, עכ"ל הדעת זקנים מבעלי התוספות.

ושאלתי בהקובץ הנ"ל, והתוכן בקיצור מהשאלה הוא:

שאם מרד עשו "במטמוניות" שתי שנים למה לא היל' יכול להיות באופן כזה עוד חמש שנים, והיל' אברהם יכול לחיות עוד חמש שנים והיל' נפטר בשליבה טובה לאחר 180 שנה (מספר השנים שנקבע לו מתחילה).

והנה לאחר שכתבי זה ראיתי שכ"ק אדמו"ר שליט"א מביא שאלה זו בלקוטי שיחות חלק ה בהוספות בסוף שיחת ש"פ תולדות ה'תשכ"ה.

וכותב שם (בהמשך למה שכתב לפני זה שיש דיעה שיצחק היל' בגן עדן בין זמן העקידה עד חתונתו) וז"ל:

לפי הנ"ל אבער, אז יצחק איז געווען א משך זמן (צוויי יאר אין גן עדן פארענטפערט מען די רש"י (עיין שם בהערה שמביא תירוץ זה בשם ריב"א) אז בשעת עשו איז ארויס לתרבות רעה, איז עס שוין געווען נאך אברהם'ס פטירה. ווארום די צייט וואס יצחק איז געווען אין ג"ע, רעכנט זיך ניט אריין אין יצחק'ס יארן (ווייל ג"ע איז למעלה מהזמן - שנשתנו מעשי בראשית). ובמילא, בשעת אברהם איז אלט 162 יאר, איז כאטש אז ס'איז דורך 62 יאר זינט יצחק איז געבארן געווארן איז יצחק אלט געווען בלויז 60 יאר. ובשעת "ויגדלו הנערים", ווען יעקב ועשו זיינען אלט געווען 13 יאר, און יצחק איז דאן אלט געווען 73 יאר, איז אברהם דאן אלט געווען 175 יאר, עכ"ל.

אבל עיין שם בהערה 130, שמביא כמה ראיות מפרש"י ש"בהכרח שחולק על תירוץ הריב"א" (דהיינו תירוץ הנ"ל), ו"מ"מ הכתוב במדרש אשר יצחק היל' בג"ע לאחר העקידה גם רש"י ס"ל כן (ורק שטובר אשר גם שנים אלו נמנים במנין שנותיו).

ולפי זה עוד צריכים תירוץ על שאלה הנ"ל לפרש"י.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

ש ו נ ו ת

יד. בשנים האחרונות זכינו ונדפסו כל כרכי גוף כת"י ק' מאמרי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, ויורשה לומר בד"א שבזה נשלם רצונו וצוואתו של הרבי נ"ע שאמר שעות אחדות לפני הסתלקותו "איך גיי אין הימעל די כתבים לאז איך אייך" [אני עולה השמימה והכתבים אני משאיר לכם]. ודייק בלשונו הק' "משאיר לכם", שכנראה רצה להדגיש בזה שאת הכתבים שלו הוא מנחיל לכל עדת החסידים, ע"מ שיתפרסמו ברבים ללמוד בהם, ולא בכדי שישארו חתומים וכמוסים באוצר כת"י ק'.

ויובן יותר עפ"י המבואר בשלחת כ' חשון תשמ"ו דיוק הלשון "משאיר לכם" ולא "נותן לכם", שבזה הדגיש הרבי נ"ע שהוא משאיר את הכתבים בבעלותם וברשותם המוחלטת של החסידים. דהיינו שהרבי נ"ע רצה שאופן הלימוד בתורת החסידות יהי מתוך הבנה והשגה גמורה של הלומד (ועי"ש בארוכה).

ועפ"י ז' יומתק מה שבצוואתו של הרבי נ"ע בה מחלק את הירושה ואת הספרים שלו, הרי בנוגע להכתבים לא מוזכר מאומה (עכ"פ בחלק הצוואה שניתן פרסום), בפשטות אפשר לומר שהכתבים נכללים בהספרים. אך עפ"י דבריו הק' הנ"ל הרי מודגש במיוחד שאת הכתבים הוא משאיר **לכולם** כלומר שבזה הדגיש שרצונו הק' הוא שיתפרסמו את כל מאמריו.

ובשנים אלו שנדפסו כל הכתבי קודש שלו נתנה האפשרות לכל אחד ואחד ללמוד את כל מאמריו של הרבי נ"ע. ועי"ז נשלמה צוואתו של הרבי נ"ע.

וכ"ז מודגש לא רק בצוואתו, אלא גם בכללות אופן אמירת וכתובת מאמריו שתוכן המאמרים הי' מתאים לרמת התמימים בלימוד החסידות, כדלקמן. וענין זה לא מצאנו עד כה אצל הנשיאים שלפניו.

והנה כעת שזכינו שנדפסו כל מאמריו ונתנה לנו האפשרות לראות את ההתפתחות באופן כתיבת המאמרים, הנה בדרך אפשר יש לחלק את מאמריו בג' סוגים כלליים בהתאם

לג' תקופות כלליות בנשיאותו של הרבי נ"ע.

(א) תקופת תרמ"ג-תרנ"ג, במשך שנים אלו כידוע מלאך הרבי נ"ע לקבל את הנשיאות (ראה לקו"ד כרך א' קע"ט, ב. קמד, א), ובשנים אלו נהג בדרך של התבודדות לעשות עם עצמו ובתוך עצמו. כל זה ניכר גם במאמרי תקופה זו הן בסגנון והן בתוכן: מאמרי תקופה זו מתחלקים לשנים (א) המאמרים שנכתבו מלכתחילה בגוף כתב יד קדשו **המיוסדים** על מאמרים הנשיאים שלפניו כפי שצויין על המאמרים. (ב) מאמרים שהעתיק מכ"ק אביו אדמו"ר מוהר"ש נ"ע בתוספת הגהות וכו', מצד אחד מתבארים בהם ענינים יסודיים ועמוקים בתורת החסידות, ולאידך רגיל בהם הרבי נ"ע לציין בשופי ולהתפלפל במאמרי הנשיאים שלפניו שבדפוס ושכתובים וללישב המקומות בדא"ח ובקבלה הנראים כסותרים. ובכו"כ מקומות נשאר ב"צריך עיון".

וראה באגרת כסלו תרמ"ח (אג"ק ח"א ע' כב): "בקיץ העבר וכן בתחילת החורף עסקתי ת"ל בדא"ח בענינים עמוקים מאוד הצריכים לגיעה רבה בחיפוש במקומות רבים ובעיון להבין הדברים היטיב ולבררם וללבנם", וכנראה כוונתו להמשך חגה"ש תרמ"ז ומאמרי תשרי תרמ"ח.

גם מסגנון הכתיבה נראה שמאמרי תקופה זו נכתבו כדרך לימוד לעצמו, וכפי הנראה נאמרו המאמרים ברבים באופן שונה ובקיצור יותר, וראה לדוגמא ההנחות דמאמרי ר"ה תרמ"ח והשווה למאמרים אלו בגוכ"ק.

[ומודגש כ"ז במיוחד ב"קונטרס הצדקה" שלו שכתב בשנים אלו כאגרות פרטיות ובהם מקיף את מצות הצדקה בבילאורים עמוקים עפ"י קבלה ועפ"י חסידות, ואח"כ השתמש בהם ליסוד לכו"כ מאמרים (ראה אג"ק שלו ח"א אגרת לא. וש"נ).]

השינוי גם בולט באופן אמירת המאמרים, הרבי נ"ע לא נהג לומר מאמרים מידי שבת, וגם מקום אמירת המאמרים ה' בדירתו הפרטית ולא בבית הכנסת, וכן לא נתן להעתיק את המאמרים ולפרסמם.

בתקופה זו התחיל גם לכתוב את ה"הגהות לד"ה פתח אלי" שבתו"א, שמתבארים בו ענינים עמוקים ויסודיים

בתורת החסידות; ויש להרחיב את הדיבור עליו.

דרוש זה צריך בירור רב: א) דרוש זה לא נאמר, ב) זמן כתיבתו הי' באופן שונה משאר דרושיו - שחלקו כתב בחורף תרנ"ב וחלקו - בחורף תרנ"ח, ג) הרבי נ"ע גם לא נתן לפרסמו, ונתפרסם אח"ז רק ב"גניבה" שלא ברצון (עפ"י סיפורי המעתיק שהעתיק את הדרוש מגוכיל"ק ופרסמו, וקבל ע"ז עונש), ד) והעיקר - שהוא דבר בלתי רגיל כלל אצל הרבי נ"ע לכתוב הגהות על מאמר של אדה"ז?!

ואולי י"ל בד"א כפי שכבר כתבו בזה שהגהות אלו נכתבו בהמשך (ובאותו האופן של) הלקו"ת לג' פרשיות לכ"ק אביו המהר"ש, וכפי ששמע גם מהציונים וההפניות בדרוש זה למאמרים שבלקו"ת לג' פרשיות. ועפ"ז יובן גם בד"א למה בחר דוקא דרוש זה דפרשת **וירא**? - כי על ג' הפרשיות כבר ישנם ההגהות של כ"ק אביו [ולהעיר - שהרבי נ"ע כתב את ההגהות על המאמר שבהוצאת קאפוסט תקצ"ז, בדוגמת הלקו"ת לג' פרשיות שנכתבו ג"כ על התו"א שבהוצאה זו]. ועפ"ז אולי י"ל בד"א מה שלא רצה לפרסמו, אולי גם בזה נמשך אחר כ"ק אביו שלא פרסם את המאמרים שבלקו"ת לג' פרשיות. ואולי יש לזה קשר גם עם הסיפור הידוע אודות הדפסת הלקו"ת לג' פרשיות - ראה יגדיל תורה נ.י. חו' כז.

מענין לענין, אולי יש לומר שהמאמר ד"ה תפילין דמארי עלמא תרנ"ג הוא המשך והשלמה להגהות לד"ה פתח אלי' הנ"ל:

ב' סעיפים הראשונים דד"ה תפילין דמארי עלמא הם העתקה אות באות מפרק ראשון דהגהות לד"ה פתח אלי', כשינויים קלים בתוספת הגהות אחדות וקצרות. והסעיפים ג-ו הם בלאור בארוכה על הבא בקצרה בחצע"ג בהגהות לד"ה פתח אלי' ע' ו' (שמיסד על ד"ה לא איש דברים שבתו"ח שמות, כמצויין שם). סעיף ז' הוא קיצור מהנתבאר בארוכה ובפרטיות בהגהות לד"ה פתח אלי'. ומתחיל מסעיף ח' ועד לסיום המאמר הוא מתחיל לקשר כל הנ"ל לענין התפילין. ועדיין יש לעיין בכ"ז.

ועפ"ז י"ל בד"א מה שהרבי נ"ע לא הוסיף את הגהותיו והד"ה למאמר-המשך זה, וכמו שמבואר בשיחת כ"ק

אדמו"ר מהורילי"צ שמאמר זה נאמר בארוכה יותר מכפי שהוא בכתיבה. כי כנ"ל מאמר זה נכתב בהמשך להגהות לד"ה פתח אלי, שעדיין היל' באמצע כתיבתו באותה שנה, והמשיך בכתיבתו רק בשנת תרנ"ח. ובמיוחד בהמבואר בקצרה בסעליף ז' של המאמר שנתבאר בארוכה בהגהות לד"ה פתח אלי, בעיקר בחלק שנכתב בשנת תרנ"ח! וכיון שאדחי אדחי, ובפרט שכנ"ל מאמרי תקופה נכתבו בד"כ כדרך לימוד לעצמו ולא לפרסומם לרבים].

ואולי אפ"ל בדרך אפשר שבמאמרים שבתקופה זו הניח הרבי נ"ע את יסודותיו בתורת החסידות, ועליהם בנה אח"כ את "בנין" תורת החסידות במאמרו והמשכיו הידועים.

הרב שלום יעקב חזן
- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
רסיפה ברזיל

טו. בגליון דר"ח כסלו, כותב הת' י.י. קלר הערות אחדות על תו"א של פרשת תולדות. וז"ל: "ז, ד מים רבים משנת תקס"ט. נו"א (הנחת אדמו"ר האמצעי) נדפס בשה"מ תקסט"ת". ואח"כ כותב שבא' הכ"י בכותרת "תורה הנאמרה שבת שלפני פורים על חתונת נכדו תקסט"ת" ושבא' הכ"י נזכר מים רבים יתרו תקס"ט. ואח"כ כותב: יט, א ביאור על הנ"ל הנחת אדמו"ר האמצעי נדפס בשה"מ תקסט"ע' יב, נזכר באוה"ת יתרו ע' תתיד: "עיין בהביאור ע"פ מים רבים לא יוכלו כו' (דחתונת ב"ד ר' בער)". עכ"ל בהערות.

ועדיין לא ביאר השייכות דמים רבים לתולדות.

וגם להוסיף, אשר הערה זו וכן השאר שכותב בהגליונות הוא העתק מהציונים לתו"א שנדפסו בסוף התו"א וכן בסוף שאר הספרים. ונכון לציין מה הם החידושים שלו אם יש.

הרב שמואל ראזין
- לונדון אנגלי' -

טז. ראיתי בסידור תהלת ה' (נוסח האר"י ז"ל) שבתפלת שחרית דחול אחר ובא לציון מובא בזה"ל: בשני ובחמישי כשמחזירין הס"ת להיכל אומרים זה, ובתפלת שחרית דשבת מובא בלשון שונה והוא כשמכניסין הס"ת להיכל אומרים זה, ובתפלת מנחה דשבת מובא לשון שלישית כשנושאים הס"ת להיכל אומרים זה.

ויש לעיין בהטעם שבשינויי הלשונות.

הת' דוד שרגא פאלטער
- תות"ל 770 -

ה י ו ם י ו ם

יז. יא טבת - "לטהר אויר העולם"

נת' בשיחת י"ב תמוז, תשכ"ג בתחילתו.

כח תמוז - "לכל א' מהרביים היו מאמרים קבועים בשביל זה (לטהר אויר העולם), א' ממאמרי רבינו הזקן - החלצו שבלקו"ת".

נת' בשיחת ש"פ מטו"מ, תשכ"ג.

ח"י אלול - תוכן תורת הבעש"ט בש"פ תבוא ח"י אלול, תרנ"ב.

נת' בשיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול, תשכ"ג, ס"ג.

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
- ר"מ במתיבתא -

לזכות
כ"ק אדמו"ר שליט"א

ולזכות

הילד אברהם מאיר שיחי'
לאורך ימים ושנים טובות
לרגל הכנסו בבריתו של א"א ע"ה
ביום ו' כסלו
תהא שנת משיח טובה

